

JURISPRUDENȚĂ COMENTATĂ ȘI PROBLEME DE PRACTICĂ JUDICIARĂ

ÎNGRĂDIRI ALE DREPTULUI LA LIBERA CIRCULAȚIE ÎN PROCEDURA DE EXECUTARE SILITĂ (I)

Dumitru VISTERNICEAN,
judecător detașat al Curții
Supreme de Justiție,
membru al CSM, formator INJ

Gheorghe RENIȚĂ,
magistru în drept, asistent
judiciar la Judecătoria Centru,
mun. Chișinău

SUMAR

Articolul de față este dedicat analizei limitărilor discutabile ale dreptului la libera circulație în procedura de executare silită a Republicii Moldova prin prisma cadrului normativ, practicii judiciare și a abordărilor doctrinare. În partea întâi, se relevă că exercitarea dreptului la libera circulație nu poate face obiectul unor restrângeri decât al celor care sunt prevăzute de lege, constituie măsuri necesare într-o societate democratică pentru securitatea națională, siguranța publică, menținerea ordinii publice, prevenirea faptelor penale, protecția sănătății sau a moralei, ori pentru protejarea drepturilor și libertăților altora. Se subliniază că pot fi aduse atingeri dreptului la libera circulație și în procedura de executare silită a hotărârilor judecătorești cu caracter civil, în cazul dispunerii: interdicției de a părăsi țara, interdicției privind eliberarea actelor de identitate și aducerii forțate a debitorului. De asemenea, atenția este focusată pe decelarea esenței juridice și a condițiilor în care poate fi dispusă interdicția de a părăsi țara față de debitor. Nu în ultimul rând, se notează că implicarea instanței de judecată în procesul de limitare a dreptului la libera circulație, prin restricționarea părăsirii țării, vine să asigure un echilibru dintre

LIMITATIONS OF THE RIGHT TO FREE MOVEMENT IN THE ENFORCEMENT PROCEDURE (I)

SUMMARY

This article is dedicated to analysis of questionable limitations of the right to free movement in the enforcement procedure in Republic of Moldova through the judicial framework, judicial practice and doctrinal approaches. The first part of the study reveals that exercising the right to freedom of movement can not be subject to restrictions than those which are prescribed by law and are necessary in a democratic society for national security, public safety, public order, prevention of crime, protection of health or morality, or for the protection of other people rights and freedoms. The right of free movement can be restricted in the enforcement of judgements in civil procedures also, if it is disposed: ban on leaving the country, the ban on issuance of identity documents and forced bringing of debtor. Also, attention is focused on revealing the legal essence and conditions of disposing ban on leaving the country to the debtor. Not least, it is noted that the involvement of the court in the process of limiting the right to free movement by restricting leaving the country comes to guarantee a balance between the general purpose of enforcement proceedings, which consists in the right of the creditor recognized by an enforceable document and the debtor's right to move freely.

Key-words: *freedom of movement, enforcement, interdiction to leave the country, substantive law conditions, procedural law conditions, debtor, creditor etc.*

scopul general al procedurii de executare, ce constă în realizarea dreptului creditorului, recunoscut printr-un document executoriu, și dreptul debitorului de a se deplasa liber.

Cuvinte-cheie: *dreptul la libera circulație, executare silită, interdicția de a părăsi țara, condiții de drept material, condiții de drept procedural, debitor, creditor.*

Precizări prealabile

Una dintre libertățile fundamentale ale omului o constituie dreptul la libera circulație [1]. Reprezentând o vocație a individului de a decide independent asupra locului și statului în care preferă să se deplaseze nestingherit, dreptul la libera circulație a devenit consfințit, *inter alia*, în plan internațional, în art.2 din Protocolul nr.4 la Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale (în continuare – CEDO) [2], art.12 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice [3], art.13 alin.(2) din Declarația Universală a Drepturilor Omului [4].

În plan național, în accepțiunea art.27 din Constituția Republicii Moldova [5], dreptul la libera circulație în țară este garantat. Oricărui cetățean al Republicii Moldova îi este asigurat dreptul de a-și stabili domiciliul sau reședința în orice localitate din țară, de a ieși, de a emigra și de a reveni în țară.

Aceste dispoziții cu caracter de principiu sunt dezvoltate în Legea nr.269 din 9 noiembrie 1994 cu privire la ieșirea și intrarea în Republica Moldova [6].

Pornind de la ipoteze geografice diferite, libertatea de circulație are în vedere două situații: prima privește libertatea de circulație a persoanei aflată legal pe teritoriul unui stat, înăuntrul acestui teritoriu, adică în cadru intra-statal, pe când cea de-a doua consacră libertatea de a circula între state, într-un cadru inter-statal [7].

Însă, dreptul analizat nu este unul absolut, ceea ce înseamnă că poate fi limitat în prezența anumitor condiții. Suportul normativ al acestei afirmații derivă prin prisma art.2 alin.(3) din Protocolul nr.4 la CEDO, care stipulează că exercitarea dreptului la libera circulație nu poate face obiectul altor restrângeri decât al celor care sunt prevăzute de lege, constituie măsuri necesare într-o societate democratică pentru securitatea națională, siguranța publică, menținerea ordinii publice, prevenirea faptelor penale, protecția sănătății sau a moralei ori pentru protejarea drepturilor și libertăților altora. În același spirit, într-un cadru mai larg, exercițiul unor drepturi sau al unor libertăți, conform art.54 din Constituție, poate fi restrâns [8] numai prin lege și dacă se impune, după caz, pentru: apărarea siguranței naționale, a ordinii, a sănătății ori a moralei publice, a drepturilor și libertăților cetățenilor; desfășurarea anchetei penale; prevenirea consecințelor unei calamități naturale ori avarii.

Trecând de la general spre particular, notăm că pot fi aduse atingeri dreptului la libera circulație și în procedura de executare silită [9] a hotărârilor [10] judecătorești cu caracter civil în cazul dispunerii: 1) interdicției de a părăsi țara; 2) interdicția privind eliberarea actelor de identitate; și 3) aducerii forțate a debitorului.

În cele ce succed, ne propunem să analizăm respectivele ipoteze, valorificând în acest sens cadrul *de lege lata*, abordările doctrinare și practica judiciară în domeniu.

Interdicția de a părăsi țara

Sediul materiei privind dispunerea interdicției de a părăsi țara îl constituie prevederile art.64 din Codul de executare al Republicii Moldova [11].

Se cuvine să punctăm chiar de la început că interdicția de a părăsi țara și-a găsit reflectare în legislația Republicii Moldova grație intrării în vigoare (la 7 septembrie 2010) a Legii nr.143 din 2 iulie 2010 privind modificarea și completarea Codului de executare [12] (de altfel, această lege a marcat și trecerea la un alt sistem de executare – privat).

Așadar, la nivel doctrinar, interdicția de a părăsi țara este percepută ca o măsură (modalitate) excepțională, stabilită prin lege organică, aplicată în cadrul unei proceduri de executare silită de către instanța de judecată chemată să contribuie la asigurarea executării documentului executoriu [13].

La nivel normativ, în acord cu art.64 alin.(1) din Codul de executare, interdicția de a părăsi țara în cel mult 6 luni se aplică de către instanța de judecată, la demersul executorului judecătoresc, doar după luarea măsurilor de asigurare a executării documentului executoriu, cu obligarea executorului judecătoresc de a efectua periodic un control privind necesitatea menținerii acestei interdicții.

În efortul de precizare a acestui text de lege, Plenul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, în pct.22 din Hotărârea „Cu privire la aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale Codului de executare în cauzele civile” nr.10 din 16 decembrie 2013, explică: „Se va reține că aceasta (se are în vedere interdicția de a părăsi țara – *n.a.*) este o măsură excepțională (sublinierea ne aparține – *n.a.*) și, la aplicarea acesteia, instanța trebuie să țină cont nu numai de interesele creditorului, dar și de drepturile debitorului. Pentru solicitarea acestei măsuri, executorul urmează să demonstreze că a luat toate măsurile necesare pentru asigurarea executării documentului executoriu” [14].

La rândul nostru, considerăm că interdicția de a părăsi țara rezidă în prohibiția impusă debitorului în cadrul procedurii de executare silită de a nu ieși din țară. Interdicția de a părăsi țara este o ultimă măsură, stabilită de lege, aplicată de către instanța de judecată în condițiile și conform procedurii legale, având ca efect limitarea în libera circulație în afara țării (care nu înglobează și limitarea dreptului de a reveni în țară) în scopul impunerii debitorului de a-și executa obligațiile față de debitor stabilite printr-un document executoriu. Aplicarea acestei măsuri implică aprecierea intereselor concurente ale creditorului și ale debitorului. De aici desprindem și caracterul excepțional al acesteia.

În același timp, pentru a dispune interdicția de a părăsi țara sunt necesare întrunirea anumitor condiții de drept material și de drept procedural, printre care distingem: 1) se aplică doar de către instanța de judecată; 2) față de debitor persoană fizică; 3) operează pe un termen de cel mult 6 luni (care poate fi aplicat în mod repetat, dar nu mai mult de 3 ori în cadrul aceleiași

proceduri de executare); 4) la demersul executorului judecătoresc; 5) după luarea măsurilor de asigurare a executării documentului executoriu; 6) obligarea executorului judecătoresc de a efectua periodic un control privind necesitatea menținerii acestei interdicții.

În ce privește **prima** condiție, considerăm că este inevitabilă dispunerea aplicării interdicției de a părăsi țara de către instanța de judecată, care este chemată să înfăptuiască justiția în numele legii, independent [15] și care veghează pentru neadmiterea abuzurilor și fărâdelegilor. Ideea fundamentală este aceea că judecătorul, în exercitarea atribuțiilor sale, nu este angajatul nimănui; acesta este deținătorul unei funcții de stat. El este în slujba legii și poartă răspundere numai în fața acesteia. Este axiomatic faptul că, la soluționarea unei cauze, un judecător nu acționează la ordinele sau instrucțiunile nici unui terț din interiorul sau din exteriorul sistemului judiciar [16].

În contrast, deși art.7 alin.(1) din Codul de executare statornește că „în executarea documentelor executorii, executorul judecătoresc este independent și se supune numai legii”, acesta este într-un anumit fel „aliatul” creditorului; or, după intentarea procedurii de executare silită, executorul judecătoresc devine personajul-cheie, el imprimând ritmul, evoluția și determinând, finalmente, destinul executării silite pe care o realizează. Iar în cazul în care executorul judecătoresc nu și-ar îndeplini „corespunzător” atribuțiile sale, în temeiul art.32 din Codul de executare, creditorul ar putea cere strămutarea documentului executoriu unui alt executor judecătoresc, instaurându-se o anumită concurență.

În afară de aceasta, dacă am admite ca executorul judecătoresc însuși să fie îndreptățit cu atributul de a aplica debitorului interdicția de a părăsi țara, s-ar sfida garanțiile art.6 CEDO. Paralel, s-ar profila riscul ca executorul judecătoresc să fie în cârdășie cu creditorul și să șicaneze debitorul prin dispunerea neîntemeiată a acestei măsuri. În plus, s-ar putea să persiste anumite abuzuri din partea executorilor judecătorești.

Pe cale de consecință, anume implicarea „arbitrului independent” în procesul de limitare a dreptului la libera circulație, prin restricționarea părăsirii țării, vine să asigure un echilibru dintre scopul general al procedurii de executare consfințit la art.1 din Codul de executare, ce constă în realizarea dreptului creditorului recunoscut printr-un document executoriu și dreptul debitorului de a se deplasa liber [17].

În orice caz (fie de admitere sau de respingere a demersului privind aplicarea interdicției de a părăsi țara), instanța de judecată se va pronunța printr-o încheiere susceptibilă de a fi atacată cu recurs în ordinea prevederilor art.423-428 din Codul de procedură civilă [18].

Referindu-ne la acea de-a **doua** condiție, consemnăm că interdicția de a părăsi țara se aplică față de debitorul persoană fizică.

Din coroborarea art.1 alin.(2) și art.2 din Legea insolvențabilității, adoptată de Parlamentul Republicii Mol-

dova la 29 iunie 2012 [19] rezultă că prin „debitor” se desemnează orice persoană (persoane juridice, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare, întreprinzătorilor individuali, inclusiv titularilor de patentă de întreprinzător, societăților de asigurări, fondurilor de investiții, companiilor fiduciare, organizațiilor necomerciale înregistrate în Republica Moldova în modul stabilit), care are datorii la plata creanțelor scadente[20], inclusiv a creanțelor fiscale.

Însă, această definiție este parțial improprie specificului procedurii de executare silită, în general, și interdicției de a părăsi țara, în special. Aceasta - deoarece creanțele fiscale nu sunt susceptibile de a fi îndeplinite conform prevederilor Codului de executare, ci potrivit stipulațiilor Codului fiscal [21]. De aceea, pentru existența unor datorii fiscale la bugetul public național nu poate fi aplicată interdicția de a părăsi țara. Cu toate acestea, amintim că într-un proiect de lege elaborat cu prilejul modificării și completării unor acte legislative în partea ce ține de realizarea politicii fiscale, vamale și bugetare pentru anul 2016 și perfecționării legislației fiscale, vamale și bugetare, se preconiza suplinirea Codului fiscal cu art.230¹ „Interdicția de a părăsi țara” [22].

Potrivit normei proiectate (art.230¹ din Codul fiscal), în cazul admiterii restanței la bugetul public național în sumă de 100 000 lei de către persoane juridice și în sumă de 5 000 lei de către persoane fizice, organul fiscal este în drept de a aplica interdicția de a părăsi țara față de persoana fizică-cetățean și față de conducătorul, administratorul, persoana cu funcție de răspundere a persoanei juridice, precum și a persoanei fizice care practică activitatea de întreprinzător sau oricărei alte entități ce a admis restanțe față de bugetul public național (alin.(1)); interdicția de a părăsi țara este o măsură de asigurare opțională a stingerii obligațiilor fiscale față de buget și se aplică de către organul fiscal prin emiterea unei decizii, forma și conținutul căreia este aprobată de către Inspectoratul Fiscal Principal de Stat (alin.(2)); interdicția de a părăsi țara aplicată contribuabilului restanțier va fi anulată imediat și necondiționat de către organul fiscal în cazul în care restanțierul își va onora pe deplin obligațiile fiscale față de bugetul public național sau vor exista alte circumstanțe legale conform cărora urmează a fi anulată interdicția. În cazul achitării prin intermediul instituțiilor financiare amplasate la frontieră a sumei depline a restanței, la prezentarea documentului de plată Poliției de Frontieră, persoanei i se va autoriza părăsirea țării, iar organul fiscal, în baza informației privind achitarea sumelor restanței înscrise în sistemul de evidență a Serviciului Fiscal de Stat, va anula din oficiu interdicția de a părăsi țara (alin.(3)); decizia organului fiscal prin care se dispune aplicarea interdicției de a părăsi țara se transmite spre executare Poliției de Frontieră din cadrul Ministerului Afacerilor Interne numai după luarea de cunoștință de către restanțier prin intermediul poștei sau oricărui altor surse de informare prevăzute de art.129¹ (alin.(4)); procedura de contestare a deciziei privind aplicarea in-

terdicției de a părăsi țara se efectuează în conformitate cu prevederile Codului fiscal (alin.(5)).

În susținerea acestei propuneri, în Nota informativă atașată proiectului de lege prenotat s-a ales că „Practica actuală privind recuperarea restanțelor (se are în vedere la bugetul public național – *n.a.*) atestă multiple cazuri când restanța este în imposibilitate de a fi încasată, întrucât restanțierul sau persoana cu funcție de răspundere se află peste hotarele țării. Astfel, din considerentul că persoana restanțieră nu poate fi urmărită silit în vederea încasării restanței, precum și că majoritatea persoanelor revin temporar acasă, iar ulterior se deplasează peste hotare, este oportun și necesar de a implementa o astfel de măsură de asigurare - de altfel, opțională -, care ar permite disciplinarea contribuabililor restanțieri, iar sub riscul de a pierde dreptul de a se deplasa peste frontieră va fi determinat imediat să achite sumele restanțelor, întrucât, din practică, se cunoaște că, de obicei, persoanele se deplasează peste hotare dispunând și de mijloace bănești considerabile” [23].

În ciuda acestui discurs argumentativ (care, pe alocuri, suscită reticență), pe ultima sută de metri s-a renunțat la acest amendament, deoarece interdicția de a părăsi țara generată de datoriile la bugetul public național va încălca dreptul la libera circulație a persoanelor, în cazul în care decizia respectivă nu va fi luată de instanța de judecată. Într-adevăr, acest raționament este de necombătut. Totuși, se putea doar de schimbat accentele, astfel încât să nu se încălce cumulativ art.6 și art.2 din Protocolul nr.4 la CEDO, precum și art.27 din Constituție.

După această divagație absolut necesară, reliefăm că interdicția de a părăsi țara poate fi dispusă numai în privința debitorului din procedura de executare silită, adică acelei persoane căruia i se incumbă printr-un document executoriu să îndeplinească o obligație. În alți termeni, interdicția de a părăsi țara poate fi aplicată persoanei având calitatea de subiect pasiv al unui raport juridic obligațional, îndatorată față de creditor să îndeplinească, în baza unui document executoriu, o prestație determinată ce poate consta în a da, a face sau a nu face ceva.

Astfel concepute lucrurile, este inadmisibil a se considera că se poate dispune interdicția de a părăsi țara față de reprezentantul debitorului din procedura de executare silită (de pildă, în privința administratorului unei persoane juridice etc.).

Cu titlu de excepție, aplicarea interdicției de a părăsi țara va putea fi aplicată membrilor organelor de administrare a societății comerciale, atunci când ultimii au calitatea de debitori și răspund solidar pentru obligațiunile societății comerciale (de exemplu, răspunderea solidară a administratorului sau a asociațiilor unei societăți comerciale poate interveni în situațiile edictate la art.86 alin.(4), art.111 alin.(4), art.121 alin.(1), art.136 alin.(1) din Codul civil [24] etc.).

În mod aparte, este de remarcat că în consonanță cu art.84 alin.(1) din Legea insolabilității, după inten-

țarea procedurii de insolabilitate, instanța de insolabilitate, din oficiu sau la cererea administratorului/lichidatorului, poate obliga debitorul sau reprezentantul organelor lui de conducere (sublinierea ne aparține – *n.a.*) să nu părăsească teritoriul Republicii Moldova fără permisiunea sa expresă, în cazul în care există dovezi că acesta ar putea să se ascundă ori să se eschiveze de la participarea la procedură.

Sub acest aspect, semnalăm că, *prin încheierea Curții de Apel Chișinău din 24 octombrie 2014, s-a obligat reprezentanții organelor de conducere ale debitorului, directorul și fondatorii SRL „V.C.” – C.C. și I.A. - să nu părăsească teritoriul Republicii Moldova fără permisiunea expresă a instanței de insolabilitate. Însă, în opinia instanței de recurs, prin măsura menționată, ultimilor li s-a îngădit dreptul la libera circulație... Instanța de judecată constată că menținerea interdicției de a părăsi țara aplicată lui C.C. ar influența negativ nu numai conduita și responsabilitatea debitorului pentru executarea documentului executoriu, dar și i-ar îngădi dreptul acestuia la libera circulație* [5]. Pentru a se ajunge la o astfel de concluzie, instanța de recurs a notat că: *recurentul C.C., la 11 noiembrie 2014, a înaintat în instanța de judecată demersul privind ridicarea interdicției de a părăsi țara în legătură cu exercitarea intereselor de serviciu precum și ale celor familiare, prezentând în acest sens copia pașaportului, care confirmă faptul că acesta deține cetățenia României cu viza de reședință în județul Vrancea și că permanent se deplasează în statul de origine, dar instanța de insolabilitate i-a respins demersul, pe motiv că administratorul C.C. se eschivează de la executarea obligațiilor. Contrar acestor afirmații, actele cauzei confirmă faptul că C.C. a executat hotărârea instanței de insolabilitate, transmitând prin actul de predare-primire documentele primare, contabile și dările de seama, actul fiind semnat de către recurent și administrator care a primit documentele aplicând semnătura și ștampila. Iar din copia bonului de plată nr.3 din 7 noiembrie 2014, anexată la cererea din 27 ianuarie 2015, rezultă că la 7 noiembrie 2014 a fost executată și obligația de plată a remunerației administratorului, încasată prin încheierea din 9 octombrie 2014. De asemenea, instanța de recurs menționează că, în cazul unei eventuale hotărâri de încasare a unei creanțe de la C.C., aceasta poate fi executată în baza Tratatului încheiat între Republica Moldova și România privind asistența juridică în materie civilă și penală din 6 iulie 1996. Instanța de recurs reține că C.C. a solicitat anularea măsurilor de asigurare și în partea lui I.A., dar nu a prezentat careva împunerică în acest sens, de aceea recursul în această parte se respinge ca depus de o persoană neîmpunerică* [26].

Subscriem la această denotație, cu corectivul că instanța de recurs nu trebuia să se expună, mai întâi că atât lui C.C., cât și lui I.A. (în speță, folosindu-se sintagma „ultimilor”) li s-a îngădit dreptul la libera circulație prin faptul că li s-a impus obligația să nu părăsească teritoriul Republicii Moldova fără permisiunea expresă a instanței de insolabilitate, ca mai apoi să respingă

recursul în partea lui I.A., din motiv că a fost depus de o persoană neîmputernicită. În acest fel, se creează o contradicție.

În contextul celor elucidate, precizăm că interdicția de a părăsi țara se aplică nu față de un oarecare debitor dintr-o procedură de executare silită de pe teritoriul Republicii Moldova, ci față de cel care deține calitatea de persoană fizică [27]. Aceasta întrucât dreptul la intrare și la ieșire din țară este inerent persoanei fizice. Nu are importanță statutul juridic al persoanei – cetățean al Republicii Moldova, cetățean străin, apatrid, refugiat sau beneficiar de protecție umanitară. Altminteri, s-ar forma un tratament diferențiat, în consecință - discriminatoriu.

Tot aici, este nevoie să evidențiem că, deși, conform legislației în vigoare [28], întreprinzătorul individual și gospodăria țărănească de fermier au statut de persoană fizică, pentru asigurarea executării obligațiilor asumate de aceste entități și oglindite într-un document executoriu, nu poate fi aplicată interdicția de a părăsi țara în cadrul procedurii de executare silită în privința fondatorilor respectivelor structuri. Aceasta - deoarece, din punct de vedere juridic, recurgându-se la o ficțiune, se percepe că întemeietorii unei întreprinderi individuale sau ai unei gospodării țărănești de fermier în raport cu entitățile formate sunt titulari de drepturi diferite, chiar dacă, în realitate, aceste calități pot să se confunde (în special, în cazul întreprinderii individuale).

Cât privește cea de-a **treia** condiție, subliniem că interdicția de a părăsi țara este limitată în timp, și anume: poate fi dispusă pentru 6 luni. Acest termen începe să curgă de la data devenirii definitive a actului de dispoziție al instanței de judecată prin care s-a dispus aplicarea interdicției de a părăsi țara, dar nu de la momentul recepționării de către Poliția de Frontieră a încheierii corespunzătoare.

Concomitent, în concepția art.64 alin.(2) din Codul de executare, dacă este necesară menținerea interdicției pe un termen mai mare, aceasta poate fi aplicată în mod repetat în urma unui demers motivat al executorului judecătoresc, dar nu mai mult de 3 ori în cadrul aceleiași proceduri de executare. Adică, să nu depășească 18 luni.

Iată și un caz din practica judiciară în care s-a considerat că este necesară menținerea interdicției de a părăsi țara pe încă un termen de 6 luni: *instanța de judecată reține că au fost prezentate acte care justifică circumstanțele invocate de către executorul judecătoresc în motivarea menținerii interdicției de a nu părăsi țara, fiind constatate temeiurile care ar justifica imposibilitatea sau dificultatea executării hotărârii judecătorești, în cazul plecării debitorului peste hotare* [29].

De remarcat că conjuncția „sau” din art.22 alin.(2) din Codul de executare denotă faptul că atât imposibilitatea, cât și dificultatea executării hotărârii judecătorești sunt două temeiuri diferite care justifică aplicarea sau menținerea interdicției de a părăsi țara. De aceea, instanța de judecată urma să stabilească concret care anume risc persistă.

În alt context, focusându-ne atenția pe cea de-a **patra** condiție, consemnăm că instanța de judecată este sesizată pentru a se pronunța în vederea aplicării interdicției de a părăsi țara la demersul motivat al executorului judecătoresc.

În acest sens, executorul judecătoresc ar putea „din oficiu” să înainteze un astfel de demers. Or, prin ope legis executorul judecătoresc este obligat (sublinierea ne aparține – n.a.) să întreprindă măsurile prevăzute de lege pentru executarea operativă a documentelor executorii și să explice participanților la procesul de executare drepturile și obligațiile lor (art.22 alin.(2) din Codul de executare). Firește, și creditorul ar putea, printr-o cerere adresată executorului judecătoresc, să solicite înaintarea în instanța de judecată a unui demers privind aplicarea debitorului a interdicției de a părăsi țara. Această concluzie decurge din art.22 alin.(1) lit.x) din Codul de executare, care stabilește că executorul judecătoresc este în drept (subliniere ne aparține – n.a.) să solicite instanței judecătorești, la cererea creditorului, aplicarea față de debitor a interdicției de a părăsi țara în cazul în care plecarea acestuia ar face imposibilă sau dificilă executarea hotărârii judecătorești.

Aparent, se atestă un paradox de reglementare, și anume: *art.22 alin.(2) din Codul de executare acordă dreptul executorului judecătoresc de a solicita instanței aplicarea față de debitor a interdicției de a părăsi țara, în timp ce art.22 alin.(2) din Codul de executare instituie obligația executorului judecătoresc să întreprindă măsurile prevăzute de lege pentru executarea operativă a documentelor executorii. Intuim că prin aceste reglementări concurente s-a încercat formarea unui echilibru dintre interesele antagoniste ale creditorului și cele ale debitorului.*

În context, într-o speță din practica judiciară s-a reținut că: *B.E. a depus în instanța de judecată cerere împotriva lui L.M. și a executorului judecătoresc U.O. privind contestarea inacțiunilor executorului judecătoresc și obligarea executorului de a înainta un demers cu privire la aplicarea interdicției de a părăsi țara în privința lui L.M. În motivarea cererii, a indicat că a depus la executorul judecătoresc o cerere prin care a solicitat executarea titlului executoriu din 30 mai 2012. La fel, a sesizat executorul că L.M. urmează să părăsească teritoriul țării, iar sesizarea a rămas fără examinare. La rândul său, instanța de judecată a considerat cererea neîntemeiată și pasibilă de respins. Între altele, instanța și-a argumentat soluția prin faptul că art.22 alin.(1) lit.x) din Codul de executare prevede dreptul executorului judecătoresc de a înainta demers privind aplicarea interdicției de a părăsi țara, și nu obligația acestuia* [30]. Interesantă abordare, nu-i așa? Bineînțeles, instanța de judecată nu era îndrituită să oblige executorul judecătoresc să înainteze (în instanța de judecată) demersul privind interdicția de a părăsi țara. Însă, în speța exemplificată se observă că, întâi de toate, creditorul a contestat o inacțiune a executorului judecătoresc. Deci, instanța de judecată urma să analizeze și această chestiune. Or, la sesizarea creditorului,

executorul judecătoresc nu a răspuns (cel puțin, așa pretinde creditorul).

Cea de-a **cincea** condiție rezidă în aceea că executorul judecătoresc urmează să depună în instanța de judecată demersul referitor la aplicarea interdicției de a părăsi țara după luarea măsurilor de asigurare a executării documentului executoriu.

Dezvoltând firul logic, reliefăm că, în virtutea art.118 alin.(1) din Codul de procedură civilă, executorul judecătoresc trebuie să demonstreze că a luat toate măsurile de asigurare a executării documentului executoriu: a aplicat sechestrul pe mijloacele bănești sau pe bunurile debitorului, a interzis debitorului săvârșirea anumitor acte, a interzis altor persoane de a transmite debitorului bunuri sau de a îndeplini față de el alte obligații etc. Aceste măsuri, reglementate la art.63 alin.(1) din Codul de executare, de a asigura executarea documentului executoriu, reprezintă un spectru de interdicții ce grevează direct sau indirect patrimoniul debitorului, din care urmează a fi percepută datoria [31]. Iată de ce aplicarea interdicției de a părăsi țara reprezintă o măsură de asigurare a executării documentului executoriu aplicată drept consecință a ineficienței și epuizării tuturor măsurilor de asigurare a executării documentului executoriu, măsura în cauză având un caracter final.

În plus, este necesar a se lua în calcul și faptul că plecarea debitorului peste hotarele țării să nu fie determinată însăși de buna-credință în vederea executării corespunzătoare a obligațiilor cuprinse într-un document executoriu. Aceasta mai ales în condițiile în care, în mod simptomatic, în Republica Moldova există fenomenul migrației (orientat spre acumularea unor surse financiare).

Așa fiind, executorul judecătoresc trebuie să argumenteze și să adeverească că ieșirea debitorului peste hotarele Republicii Moldova ar face imposibilă sau dificilă executarea hotărârii judecătorești, fie a unui alt înscris care are putere executorie în sensul art.11 din Codul de executare. Reiterăm că aceste temeuri au individualitatea lor, ele fiind alternative, și nu cumulative. Or, imposibilitatea executării hotărârii judecătorești presupune neputința de a realiza documentul executoriu, iar caracterul dificil al executării hotărârii judecătorești desemnează un proces anevoios întru îndeplinirea unui document executoriu, nu însă și irealizabil. Ar deveni proeminentă imposibilitatea sau problematizarea executării unei hotărârii judecătorești în ipoteza plecării peste hotare a debitorului căruia i se incumbă obligații intuitu personae.

În mod ilustrativ, s-a opinat că executorul judecătoresc a depus în instanța de judecată demersul referitor la aplicarea interdicției de a părăsi țara după luarea măsurilor de asigurare a executării documentului executoriu, în următoarea speță: *argumentele recurentului G.I. precum că executorul judecătoresc A.B. prematur s-a adresat în instanța de judecată cu un asemenea demers, deoarece acesta n-a întreprins careva eforturi rezonabile în vederea asigurării executării documentului executoriu,*

nu pot fi reținute; or, actele cauzei denotă contrariul, și anume: înaintarea demersului executorului judecătoresc privind aplicarea față de debitorul G.I. a interdicției de a părăsi hotarele țării a fost precedată de acțiuni de executare concrete, și anume: primirea documentului executoriu, intentarea procedurii de executare și acordarea termenului de executare benevolă, asigurarea documentului executoriu; aplicarea restricțiilor temporare în eliberarea pașaportului debitorului G.I.; aplicarea interdicției în sensul efectuării oricăror modificări la întreprinderile în care debitorul este fondator; aplicarea interdicției de înstrăinare sub orice formă a mijloacelor de transport înregistrate cu drept de proprietate pe numele debitorului G.I. și al societății comerciale la care debitorul figurează în calitate de administrator; anunțarea în căutare a mijloacelor de transport care-i aparțin cu drept de proprietate debitorului; aplicarea sechestrului asupra bunului imobil care aparține cu drept de proprietate debitorului și care este deja grevat cu drept de ipotecă în beneficiul BC „M.-A.” SA, creanța ipotecară fiind de 230 000 euro; investigații la fața locului, unde s-a constatat că debitorul G.I. nu domiciliază pe adresa: or. Călărași, str. Bojole, nr. (...), indicată în documentul executoriu cu nr.2197/2013, însă fără careva rezultat, documentul executoriu rămânând a fi neexecutat [32].

De cealaltă parte, s-a conchis că numita condiție nu este întrunită în următorul caz: *atât din demers cât și din materialele anexate nu reiese careva probe ce ar demonstra că neaplicarea față de debitor a interdicției de a părăsi țara ar face imposibilă sau dificilă executarea hotărârii judecătorești, deoarece aceasta este proprietar unic al bunului imobil din mun. Chișinău, str. Trandafirilor, X, nr. (...). Totodată, la materialele dosarului nu a fost anexată informația din baza de date „Acces” privind frecvența traversării de către debitorul Ș.S. a hotarelor Republicii Moldova [33].*

Din această speță se deduce că unul din raționamentele instanței a fost acela că demersul executorului judecătoresc nu este consolidat de suport probatoriu, în special -lipsește informația din baza de date „Acces” privind frecvența traversării de către debitor a hotarelor Republicii Moldova. Într-adevăr, această împrejurare este esențială pentru aprecierea temeiniciei demersului înaintat. Concomitent, s-a sugerat că debitorul deține un bun mobil care ar putea fi valorificat pentru îndeplinirea documentului executoriu. Adică nu au fost întreprinse toate acțiunile necesare întru îndeplinirea documentului executoriu.

La fel, într-un alt caz practic, s-a stabilit că: *aplicarea interdicției de a nu părăsi țara nu este justificată, întrucât nu au fost întreprinse toate măsurile menite să realizeze documentul executoriu. Or, la caz, lipsește informația dacă debitorul deține careva cote părți din capitalul social sau acțiuni în cadrul societăților comerciale. La fel, lipsește extrasul din baza de date „CNAM” și nu au fost identificate bunurile mobile ale debitorului. În plus, la caz se atestă că acțiunile executorului judecătoresc B.O. în vederea executării documentului executoriu au fost între-*

prinse în intervalul de timp 18 iunie 2014 – 1 august 2014. Însă, demersul este înaintat la 16 iunie 2015. Respectiv, este necesar a fi întreprinse măsuri recente pentru a justifica aplicarea interdicției de a părăsi țara [34].

Și în această speță rezultă că instanța de judecată a opinat că executorul judecătoresc a depus în instanța de judecată demersul referitor la aplicarea interdicției de a părăsi țara fără luarea tuturor măsurilor de asigurare a executării documentului executoriu. În particular, necesită a fi evidențiată alegația conform căreia măsurile de asigurare a executării documentului executoriu trebuie să fie relativ recente. Or, odată cu scurgerea timpului, este posibilă intervenirea unor noi împrejurări în patrimoniul debitorului.

Totuși, într-un alt caz s-a arătat că: deși prima instanță a constatat că, potrivit materialelor prezentate de către executorul judecătoresc B.A., acesta a întreprins măsuri de asigurare a executării documentului executoriu nr.2a-16/13 din 6 iunie 2013, în același timp a respins demersul acestuia, invocând că în cadrul examinării cauzei nu au fost prezentate suficiente înscrisuri care ar demonstra imposibilitatea executării documentului executoriu. Colegiul civil al Curții de Apel Chișinău consideră că prima instanță urma să solicite de la executorul judecătoresc B.A. să prezinte răspunsurile parvenite de la toate instituțiile bancare privind dovedirea faptului că în prezent debitorul S.A. nu dispune de mijloace financiare ce ar putea fi urmărite în scopul stingerii datoriei. Iar pentru examinarea demersului înaintat, în conformitate cu prevederile art.163 alin.(1) din Codul de executare, prima instanță urma să solicite prezentarea procedurii de executare din anul 2013 pentru a verifica materialele, inclusiv pentru a da explicații despre măsurile de executare întreprinse [35].

Trezește nedumerire pasajul dat. Oare instanța de judecată ar trebui să solicite prezentarea dovezilor care să întemeieze demersul executorului judecătoresc privind aplicarea interdicției de a părăsi țara? Profilăm un răspuns negativ. În fundamentarea acestui punct de vedere, amintim că procesul civil este cărmuit, inter alia, de principiul disponibilității și de principiul rolului diriguitor al instanței de judecată. Transgresarea acestor principii presupune alunecarea în arbitrar. Concomitent, în speța etalată nu este aplicabil art.163 alin. (1) din Codul de executare, așa cum susține instanța ierarhic superioară. Concluzia rezultă din interpretarea sistemică. În concret, art.163 din Codul de executare este plasat în Titlul IV „Contestarea actelor executorului judecătoresc” și Capitolul XIV „Procedura de contestare a actelor executorului judecătoresc”. Însă, în speță nu se vorbește despre contestarea actelor executorului judecătoresc. Iată de ce considerăm defectuoasă motivarea în cauză.

Nu în ultimul rând, cea de-a șasea condiție impune obligarea executorului judecătoresc de a efectua periodic un control privind necesitatea menținerii acestei interdicții. Condiția dată devine incidentă doar în cazul dispunerii interdicției de a părăsi țara. Iar substratul lo-

gic al numitei condiții se rezumă în monitorizarea ca nu cumva această măsură să nu fie decăzută (de exemplu, procedura de executare silită a fost încetată).

Sintetizând, conchidem că întrunirea condițiilor reliefate supra reclamă dispunerea interdicției de a părăsi țara în privința debitorului neplatnic.

Referințe bibliografice:

- Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.16 din 19 mai 1997 privind controlul constituționalității dispozițiilor pct.10 alin.(2) din Regulamentul cu privire la modul de perfectare și eliberare a actelor de identitate ale Sistemului național de pașapoarte. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1997, nr.037.
- Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950, ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr.1298 din 24 iulie 1997. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1997, nr.54-55/502.
- Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, adoptat de către Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 19 decembrie 1966, ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr.217 din 28 iulie 1990. În: *Veștile*, 1990, nr.8.
- Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la 10 decembrie 1948 la New York și ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr.217 din 28 iulie 1990. În: *Veștile*, 1990, nr.8.
- Constituția Republicii Moldova, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 29 iulie 1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr.1.
- Legea nr.269 din 9 noiembrie 1994 cu privire la ieșirea și intrarea în Republica Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr.6.
- Bîrsan C. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole. Vol. I. Drepturi și libertăți*. București: All Beck, 2005, p.1109.
- Aramă E. Coca G. *Restrângerea expresă a drepturilor fundamentale de către prevederile constituționale din România și Republica Moldova*. În: *Studii de Drept Românesc*, 2009, nr.1, p.41-46.
- Sintagma „executare silită” evocă ea însăși conotațiile esențiale, determinante ale acestui concept: silirea celui obligat printr-o hotărâre judecătorească sau printr-un alt titlu executoriu să-și îndeplinească prestația atunci când el nu se asociază voluntar la realizarea dreptului recunoscut prin acel titlu. *A se vedea*: Deleanu I., Mitea V., Deleanu S. *Tratat de procedură civilă*. Vol. III. București: Universul Juridic, 2010.
- Precizări terminologice: în prezentul articol, sintagma „hotărâri judecătorești cu caracter civil” este utilizată în *lato senso*, avându-se în vedere orice document executoriu cu caracter civil în accepțiunea art.11 din Codul de executare.
- Codul de executare al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 24 decembrie 2004. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2005, nr.34-

- 35, republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2010, nr.214-220.
12. Legea nr.143 din 2 iulie 2010 privind modificarea și completarea Codului de executare al Republicii Moldova nr.443-XV din 24 decembrie 2004. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2010, nr.160-162.
 13. Visternicean D. *Interdicția de a părăsi țara în procedura de executare silită a Republicii Moldova*. În: Conferința internațională „Procesul civil și executarea silită. Teorie și practică”, 27-29 august 2015, Tîrgu Mureș, România / Coordonator (editor): Hurubă E. București: Universul Juridic, 2015, p.260-266.
 14. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale Codului de executare în cauzele civile”, nr.10 din 16 decembrie 2013. http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=180 (vizitat 10 octombrie 2016).
 15. A se vedea: pct.97 și 98 din Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.2 din 9 februarie 2016 pentru interpretarea articolului 135 alin.(1) lit.a) și g) din Constituția Republicii Moldova (excepția de neconstituționalitate) (Sesizarea nr.55b/2015). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.55-58.
 16. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.21 din 22 iulie 2016 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 125 lit.b) din Codul penal, a articolelor 7 alin.(7), 39 pct.5), 313 alin.(6) din Codul de procedură penală și a unor prevederi din articolele 2 lit. d) și 16 lit. c) din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție (faptele care constituie practicarea ilegală a activității de întreprinzător) (sesizarea nr. 37g/2016). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.355-359.
 17. Visternicean D. *Interdicția de a părăsi țara în procedura de executare silită a Republicii Moldova*, p.260-266.
 18. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 30 mai 2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.111-115/451.
 19. Legea insolvenței, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 29 iunie 2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr.193-197.
 20. Între altele, la art.2 din Legea insolvenței, se prevede că, creditor este persoană fizică sau persoană juridică deținător al unui drept de creanță asupra patrimoniului debitorului, care poate face dovada creanței sale față de acest patrimoniu în condițiile numitei legi.
 21. Codul fiscal al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 21 aprilie 1997. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1997, nr.62.
 22. Proiect de Lege cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative. <http://mf.gov.md/files/files/Transparenta/Proiec%20dec/2016/ianuarie/Nota%20informativa%2028%2001%202016.doc> (vizitat 10 octombrie 2016).
 23. Notă informativă la proiectul de Lege cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative. <http://mf.gov.md/files/files/Transparenta/Proiec%20dec/2016/ianuarie/Nota%20informativa%2028%2001%202016.doc> (vizitat 10 octombrie 2016).
 24. Codul civil al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 06 iunie 2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.82-86.
 25. Decizia Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 28 ianuarie 2015. Dosarul nr.2rc-41/15. http://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=16475 (vizitat 10 octombrie 2016).
 26. *Ibidem*.
 27. În accepțiunea art.17 din Codul civil, persoană fizică este omul, privit individual, ca titular de drepturi și de obligații civile.
 28. Legea nr.220 din 19 octombrie 2007 privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr.184-187; Legea nr.1353 din 03 noiembrie 2000 privind gospodăriile țărănești (de fermier). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2001, nr.14-15.
 29. Încheierea Judecătoriei Centru, mun. Chișinău, din 23 august 2016. Dosarul nr.25⁸-287/15. http://www.jcn.instante.justice.md/ro/hot?data_deciziei=&nr_dosar=&denumire_dosar=&tip_dosar= (vizitat 10 octombrie 2016).
 30. Încheierea Judecătoriei Centru, mun. Chișinău, din 08 iulie 2015. Dosarul nr.25c¹¹-177/15. http://www.jcn.instante.justice.md/ro/hot?data_deciziei=&nr_dosar=&denumire_dosar=&tip_dosar= (vizitat 10 octombrie 2016).
 31. Visternicean D., Belei E. *Implicarea instanței de judecată în executarea hotărârilor judecătorești definitive*. În: Manualul judecătorului pentru cauze civile / Coordonatori: Poalelungi M., Belei E., Sârcu D. Ediția a II-a. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013, p.329-330.
 32. Decizia Colegiului civil al Curții de Apel Chișinău din 13 mai 2016. Dosarul nr.2r-852/16. http://cac.instante.justice.md/ro/hot?data_deciziei=&nr_dosar=&denumire_dosar=&tip_dosar=Civil (vizitat 10 octombrie 2016).
 33. Încheierea Judecătoriei Centru, mun. Chișinău, din 9 iunie 2016. Dosarul nr.25⁸-123/16. http://www.jcn.instante.justice.md/ro/hot?data_deciziei=&nr_dosar=&denumire_dosar=&tip_dosar= (vizitat 10 octombrie 2016).
 34. Încheierea Judecătoriei Centru, mun. Chișinău, din 25 septembrie 2015. Dosarul nr. 25⁸-225/15. http://www.jcn.instante.justice.md/ro/hot?data_deciziei=&nr_dosar=&denumire_dosar=&tip_dosar= (vizitat 10 octombrie 2016).
 35. Decizia Colegiului civil al Curții de Apel Chișinău din 27 noiembrie 2015. Dosarul nr.2r-2925/15. <http://cac.instante.justice.md/ro/hot> (vizitat 10 octombrie 2016).

